

egy-egy vázrészek alatt (koponya, medence, bokacsontok, csigolyák, bordák) faszénmaradványokat találtunk. A sír aljának rituális tisztítására utaló nyomok előfordulásában semmiféle rendszer nem volt kimutatható. Koporsómaradványt egyetlen váz körül sem figyeltünk meg, de az előkerült, téglalap vagy ritkábban kerek fejű koporsószegek egyértelműen szegelt koporsós temetkezésekre utalnak. Néhány sírban koporsóvasalatot és hurok alakú koporsóalkatrészt is találtunk. Halotti lepel használatára az elhunytak karjainak helyzete utalt, csupán csak egy gyermek combcsontja alatt figyeltünk meg textilmaradványt. A kartartások tekintetében sokkal színesebb kép mutatkozott, mint a 2013-ban feltárt vázak esetében. A templom körül és azon belül nagyon ritka volt az, hogy mindkét kart a test mellé fektették volna. Gyakori volt viszont az alkarok medencére, hastájékra vagy a mellrésze történő fektetése, amely elsősorban a 14–15. századi temetkezésekre jellemző. A 139 sír közül mindösszesen 20-ból került elő viseleti tárgy. Ezek a sírok a szelvény DK-i részén, az alapozóárkon kívül és a templom belső részén kerültek elő. A legáltalánosabb viseleti elem a bronz párizsi kapocs és a kéttagú, általában rombusz alakú ruhakapocs. Három sírban volt fejes gyűrű, amelyek közül kettőn kettős kereszt, egyen stilizált madárbrázolás látható. Két-két sírban bronz fülesgombot és bronz, illetve ezüst díszlemezt, továbbá egy csecsemő mellkas részén egy folytatott felületű üvegyöngyöt találtunk. Három sírban bontottunk ki övcsatot. Egy 5-6 éves kislány koponyája körül csillag és félgömb alakú bronzlemezekkel díszített pártamaradványt, egy másik, hasonló korú leány koponyáján pedig a textilmaradvány és a bronzpatina alapján ugyancsak az egykori pártá létét feltételezzük. Egy fiatal nő koponyája körül apró kásgyöngyökkel díszített gyöngyös pártá volt. A mellékletes sírok közül még egy gyermek és egy női temetkezést érdemes kiemelni. A gyermek jobb oldali medencéjén többek között egy fatokba helyezett vaskést, mellette pedig 11 üveggolyót találtunk. A templom alapozóárkának DK-i oldalánál feltárt női temetkezésben a kun viselet jellegzetes darabjai feküdtek: ráhúzott, nagy lemezgömbös bronz fülbevalók, a szájban halotti obulus és a derékon ezüstlemezből készített, rátett díszes öv vagy ruhaveret. A váz bal könyökénél egy vas nyílcsúcs is feküdt. A templomok D–DNy-i sarkától K-re az első sírréteg alatt késő középkori osszáríum jellegű jelenséget figyeltünk meg, amely alatt és felett is bolygatatlan temetkezések feküdtek. Az osszáríumban minden rendszer nélkül egymásra dobált vázmaradványok hevertek, köztük legalább 12 egyénhez tartozó koponya és számos hosszúcsont. Ujjcsontok és egyéb aprócsontok (borda, csigolya) nem, vagy csak nagyon alacsony számban fordultak elő. Valószínűleg osszáríum nyomára bukkantunk az Árpád-kori szentély K-i oldalán is, ahol ugyancsak több egyénhez tartozó, bolygatott csontok kerültek felszínre. A tázlári temetkezésekre jellemző volt, hogy ha ráástak egy sírt egy másikra, akkor az ott talált egyén érintett vázrészét vagy arrébb rakták/tolták vagy az érintett csontot kirakták a sírból, vagy pedig a teljes vázát kidobták a sírból. A véletlenszerű rátemetkezésektől azonban jól el lehetett különíteni a direkt rá- vagy után temetkezéseket. Néhány alkalommal megfigyeltük, hogy a felnőtt nő mellkasára ráfektették az 1-2 éves gyermekét. A fémdetektoros keresés és a bontás során számos koporsósög, koporsóvasalat-töredék, két övcsat, bronzlemezek, egy körmeneti keresztthez tartozó kéztöredék, két nyílcsúcs és pénzek (III. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond, I. Ulászló) kerültek elő. Az érmék a 12. század vége és a 15. század közepe közötti időszakból származtak.

A 2013. és a 2014. évi ásátások eredményeként egyértelműen kijelenthetjük, hogy az első templomot valószínűleg a 12. században építették. A tatárjáráskor elpusztult településen a 13. század második felében újabb népesség (kunok) telepedett le. A romos Árpád-kori templomhoz temetkeztek az ide érkezők, majd idővel az Árpád-kori templom helyére újat építettek anélkül, hogy a korábbi templomból bármit is „felhasználtak” volna. E templom építése valószínűleg a 15. században történt az alapozóárokból előkerült kerámia és az általa vágott korábbi sírok alapján. A sírokból felszínre került csekély leletanyag alapján a terület a 16. század végéig biztosan lakott volt. A hagyományos ásátási dokumentáció mellett folyamatosan légi fotóztunk (sárkányrepülő, mini helikopter), melynek eredményeit a rekonstrukcióhoz és a rajz-digitalizáláshoz is felhasználtuk. A légi fotózás során észlelhető volt a külső és a középső temetőárok fel nem tárt Ny-i része a vetésben. Az árkok DNy–ÉK-i irányban elnyújtott, a templomok hossz tengelyéhez igazodó, ellipszis alakban vették körbe a templomokat.

A feltárt területet április 14-én temettük vissza, majd a templomok fölé 0,6 m magas halmot emeltettünk. A mesterséges dombon elvégeztük a régészeti emlékhely kialakítását, ami a két templom falindításának rekonstrukcióját, parkosítást és a külső temetőárok teljes feltárt szakasza rekonstrukcióját, magyarázó táblákkal, emlékjelekkel foglalja magában. Az emlékhely ünnepélyes átadására 2014. június 21-én került sor.

Megkezdődött az ásátási dokumentáció összeállítása, illetve az előkerült leletanyag tisztítása, restaurálása. A megtisztított, restaurált, beletárolt leletanyag a Thorma János Múzeumba (Kiskunhalas) kerül.

A feltárás munkatársai: Litauszki Zoltán és Keresztes Noémi Ninetta régésztechnikusok. A geodéziai felmérést az Archeoline Kft végezte el. Köszönettel tartozunk az ásátást és a helyreállítást támogató Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságának, továbbá az ásátást és a helyreállítást minden erejével segítő Tázlár Önkormányzatának, továbbá a Thorma János Múzeumnak (Kiskunhalas) és a Kecskeméti Katona József Múzeumnak.

GALLINA ZSOLT – GULYÁS GYÖNGYI

342. Tiszabábolna, Földvár (Fehérlótanya) (KÖH 16847)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) R, B, Kö

A lelőhely területén a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk kutatásokat 2014. március 19. és 29. között, majd a Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 3. alprojekt keretében 2014 októberében.

A lelőhely a szakirodalomból ismert kora bronzkori földvár.¹⁰⁶ A Csicse kanyarulatában a mesterséges szigetet a bronzkorban hozták létre a folyókanyar átvágásával. A sziget területén az eddigi ismeretekkel (hatvani kultúra) ellentétben középső bronzkori (füzesabonyi kultúra) megtelepedés is igazolódott a szisztematikus felszíni leletgyűjtés eredményeként. A geofizikai képen nem kimutatható lakóházak helyét a felszíni leletgyűjtés statisztikai értékelése szépen körvonalazza. A szigeten kívüli terület negatív geofizikai képe, a szigeten tapasztaltak miatt

¹⁰⁶ A korábbi régészeti tevékenységről a jelentést ld. RKM 2013, 130–131.

nem bizonyító értékű, mivel itt állattúrásokban az ősgyepen is található régészeti leletanyag. A fémkeresős kutatás bronzkori, rézkori és középkori tárgyakat is felszínre hozott.

Fémkeresős kutatás, geodézia, geofizika és szisztematikusan leletgyűjtés a sziget teljes területén megvalósult (0,5 ha). A lelőhely teljes környezetét két felületre koncentrálni megvizsgáltuk extenzív terepbejárással (30 ha), de a növényzeti fedettség nem tette lehetővé az eredményes felszíni leletgyűjtést. A terület LIDAR képe rendelkezésre áll.

Munkatársak: Tobias Kienlin, Honti Szabolcs, Bacskai István és a Miskolci Egyetem hallgatói.

PUSZTAINÉ FISCHL KLÁRA

343. Tiszabábolna határa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, U, B, Sza

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló Szélessávú körhálózati fejlesztések tárgyában megvalósítandó GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel projekthez végzett a Herman Ottó Múzeum előzetes régészeti dokumentáció készítéséhez kapcsolódó terepbejárást 2014. szeptember 18. és október 2. között Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNY-i részén.

Kappan-fok-lapos II. (KÖH 87773): A lelőhely Tiszavalktól 1,2 km-re K-re, a közigazgatási határtól K-re, az egykori Tisza medrét körülölelő folyóterasz középső részén, a köztúttól 50 m-re D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor learatott napraforgó borította, mely rossz látási viszonyokat biztosított. 70×50 m-es területen szórványosan őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Kappan-fok-lapos III. (KÖH 87775): A lelőhely Tiszavalktól 1,6 km-re K-re, az egykori Tisza medrét körülölelő folyóterasz ÉK-i részén, a köztúttól 60 m-re D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott volt, mely közepes látási viszonyokat biztosított. 40×25 m-es területen közepes intenzitással jelentkező neolitikus kerámiatöredékeket és pattintott kőeszközt gyűjtöttünk.

Nádas-fertő (KÖH 63126): A már korábban is ismert lelőhely Tiszabábolnától 400 m-re Ny-ra, a köztúttól közvetlen közelében, attól É-ra, egy a környezetéből markánsan kiemelkedő É–D irányú teraszon helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és boronált volt, mely jó látási viszonyokat biztosított. 170×50 m-es területen alacsony intenzitással jelentkező őskori kerámiatöredékeket és egy pattintott kőeszközt gyűjtöttünk. A korábbi bejárások alkalmával bronzkori és késő középkori leletek láttak napvilágot.

Sportpálya (KÖH 87777): A lelőhely a tiszabábolnai sportpálya Ny-i szélén, a településtől 200 m-re Ny-ra, a köztúttól 40 m-re É-ra helyezkedik el egy viszonylag lapos területen. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és boronált volt, mely jó látási viszonyokat biztosított, azonban a talaj nedveségtartalma miatt nehezen lehetett megközelíteni. Mindössze egy kis területen (30×20 m) gyűjtöttünk római kori (szarmata) kerámiatöredékeket.

Kis-telek Nyugat (KÖH 87779): A lelőhely Tiszabábolnától 600 m-re K-re, a Rákóczi TSz mellett, a Sulymos-főcsatorna bal teraszán nyúlik el, a köztúttól D-re 60 m-re. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen tárcsázott volt, mely jó látási viszonyokat biztosított. 290×60 m-es területen közepes intenzitással kerültek elő bronzkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékek és egy pattintott kőeszköz.

Kis-telek Északkelet (KÖH 87785): A lelőhely Tiszabábolnától 1,5 km-re K-re, a Sulymos-főcsatorna bal teraszán, attól 150 m-re, a köztúttól D-i oldalán Tiszabábolna és Tiszadorogma közigazgatási határán található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor napraforgó borította, mely rossz látási viszonyokat biztosított. A köztúttól induló földút közelében 35×30 m-es területen gyűjtöttünk szórványosan őskori kerámiatöredékeket.

Páskom Nyugat (KÖH 87789): A lelőhely Tiszabábolnától 1,8 km-re Ny-ra, a Páskom nevű terület Ny-i részén, a köztúttól 270 m-re É-ra, egy kisebb Ny–K irányú domb Ny-i végén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen tárcsázott volt, mely jó látási viszonyokat biztosított. 50×30 m-es területen szórványosan római kori (szarmata) kerámiatöredékek kerültek elő.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczy Gergő, Nagy S. József.

TÓTH KRISZTIÁN

344. Tiszabecs határa (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, B, Lt, N, Á, Ú

Az árvízvédelmi rendszer elemeinek komplex fejlesztésére vonatkozó vízjogi létesítési engedélyes tervek elkészítése a Tisza bal parti töltés 143+258 és 159+382 tkm közötti szakaszára projekt anyaggyűjtés kapcsán Tiszaköröd és Tiszabecs határában, 2014. április 15–17 között terepbejárást végeztünk. Tiszabecs határában az alábbi lelőhelyeket dokumentáltuk.

Kis úttól Ny-ra (KÖH 86879): Tiszabecstől közvetlenül Ny-ra, a Kis úttól és a gátörháztól D-re lévő K–Ny-i irányú dűlőút sarkánál, egy kisebb háton jó megfigyelési körülmények között szórványos Árpád-kori és közélebről meg nem határozható őskori kerámianyag került elő. A lelőhely feltehetően D és Ny felé folytatódik. Ezen a területen a mély fekvésű, erdős részén nem lehetett követni. A hát ezen részét feltehetően homok vagy agyagbányászás során hordták el. A lelőhely megközelítőleg É–D-i irányú, kiterjedése 30×20 m.

Mocsár 1. (KÖH 86875): A terepbejárást során Tiszabecs településtől Ny-ra, a 491-es sz. főúttól ÉNy-ra, megközelítőleg 250 m-re, a Mocsár nevű határrészen, az alacsony növényű gabona sorai közt, rossz megfigyelési körülmények között kevés számú bronzkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely É–D-i irányú, kiterjedése megközelítőleg 242×75 m.

Mocsár 2. (KÖH 86877): A terepbejárást során Tiszabecs településtől Ny-ra, az Öntözött terület nevű határrésztől D-re, a Milotát Tiszabecstől elválasztó Kör-csatornától közvetlenül D-re, közepes-jó megfigyelési körülmények között nagy mennyiségű őskori (bronzkori) és kis mennyiségű újkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely É–D-i irányú, kiterjedése 200×75 m.

Pető tag 1. (KÖH 86885): A terepbejárást során Milotától K-re, de közigazgatásilag még Tiszabecs területén, a Pető tag határrész DNY-i részén, a gáttól megközelítőleg 60 m-re egy K–Ny-i irányú szántásban szórványos népvándorlás kori kerámiatöredékek kerültek elő. A lelőhely ÉNy–DK-i irányú, kiterjedése megközelítőleg 210×35 m.

Pető tag 2. (KÖH 86887): A terepbejárást során Tiszabecstől Ny-ra, a Pető tag határrész D-i részén, a gáttól megközelítőleg 50 m-re DK-re, szántásban és kisebb részben az alacsony búzában közepes mennyiségű kelta kerámiatöredékek kerültek elő. A lelőhely megközelítőleg É–D-i irányú, kiterjedése 110×60 m.